

FOTO: HAKAN LUTTMAN

Thérèse Juel, författare, journalist och styrelsemedlem i stiftelsen Rättstatsens vänner, hävdar att rättsosäkerheten är stor för män som blir utpekade i sexualmål.

MÄNNEN & SEXBROTTE

■ **SIDORNA 4-5** Varje vecka berättar LT om olika sexualbrott som polisanmäls. Med start i dag och några dagar framåt kommer ni att

få möta människorna bakom notiserna. Frågorna vi försöker besvara är hur rättsosäkerheten är för den

som anmäls för ett sexbrott och hur vardagen ser ut för en person som blivit anklagad – och sedan friad.

"Stor rättsosäkerhet för

ÖSTERSUND ■ LT
Rättsosäkerheten är stor för män som blir utpekade i sexualmål. Det hävdar Thérèse Juel, författare, journalist och styrelsemedlem i stiftelsen Rättstatsens vänner.

– Jag skulle kunna påstå att Thomas Bodström har tagit mig på bröstet när jag gav honom en kek med min clownmålad näsa, men det betyder ju inte att det är sant, säger Thérèse Juel.

Hon började att intressera sig för rättsosäkerhetsfrågor 2005 efter att det visat sig att en manlig bekant suttit åtalad i en rättsfall.

– Jag undrade naturligtvis vad han hade gjort, men han ville inte tala om det. Efter ett tag kröp det ändå fram att en flicka hade anmält honom för sexuella övergrepp.

– Jag trodde naturligtvis att det stämde, det finns ju sådana män som klappar flickor i baken men jag tyckte ändå inte att det stämde ihop med min bekant, säger Thérèse Juel.

MÄNNEN BLEV DÖMD till fyra års fängelse för bland annat våldtäkt på flickan.

– Efter att jag läst igenom allt material som fanns i akten insåg jag att det här omöjligt kunde ha hänt. En av våldtäkterna skulle ha skett i framsätet på en bil och när jag hade letat fram en exakt likadan bil såg jag direkt att det var fysiskt omöjligt

att ha ett samlag där, bilen var helt enkelt för liten, säger Thérèse Juel.

Någon brottsplatsundersökning av bilen gjordes aldrig av polisen.

– En brottsplatsundersökning skulle i många fall kunna visa att det som målsäganden berättat är helt omöjligt att genomföra i praktiken. Men i många utredningar kring misstänkta sexualbrott gör polisen inte särskilt grundliga undersökningar, hävdar Thérèse Juel.

POLISFÖRHÖREN ser också väldigt olika ut beroendepå vem som blir förhörd.

– Om den förhörde är målsäganden ställer vissa poliser skrä-

mande ledande frågor som väldigt ofta leder till jakande svar, vilket i dessa sammanhang kan bli rent förödande.

– I mål där trovärdighet läggs som grund är det av största vikt att förhören är utskrivna i dialogform och inte sammanfattningar. Det är oerhört viktigt att försvaret och rätten kan ta del av hur målsäganden själv berättar om händelsen.

– I vissa fall är det förhørsledarens ord som framkommer i förhören och respsen från målsäganden är bekräftelser i form av hummanden och nickanden, säger Thérèse Juel.

– Det är kanske ett mänskligt drag att tycka synd om brottsoffret. Därför ställs inga följdfrågor och uppgifterna ifrågasätts inte av de utredande poliserna, de vill helt enkelt att historien ska vara sann, säger Thérèse Juel.

Den misstänkte är vid förhör i ett helt annat läge.

– Acceptansen för ändrade uppgifter från målsägande i sexmål är mycket större än i andra mål. Målsäganden kan fladdra hur mycket som helst utan att det ifrågasätts, hon har ju utsatts för ett trauma, så allt bortförklaras av det. Skulle en misstänkt göra samma sak är det lika illa som att erkänna, trots att vi faktiskt har en oskyldighetspresumtion även i det här landet, säger Thérèse Juel.

ETT ANNAT rättsosäkerhetsproblem som Thérèse Juel tycker dyker upp i rättsfallen är att det finns mål där rätten uppenbart inte tagit hänsyn till bevis som talat till den misstänktes fördel.

– Bevisvägran är inte helt ovanligt. Åklagaren säger helt enkelt att vissa uppgifter, det kan vara chatt-

män i sexmål"

konversationer eller annat, inte ska tas med för det har inte relevans i målet.

– Ett tydligt exempel är ett fall där en tjej påstod att hon blivit drogad av en manlig bekant och man påvisade oxazepam i urinen på henne, ett ämne som finns i sobril. Mannen plockade själv fram receptlistor från apoteket som bevis att han inte haft tillgång till sobril, men polisen utredde inte om tjejen själv hade tillgång till läkemedlet, det ansågs inte relevant.

– Det här är återkommande i polisutredningar, polisen tar fram uppgifter som är till målsägandes fördel, men sällan tvärtom.

MEDIA HAREN STORROLL anser Thérèse Juel. Anmälningar rapporteras per automatik och ingen uppmärksammar hur den åtalade ställer sig till anklagelserna.

– I ett tv-inslag i södra Sverige basunerades det ut att sju kvinnor blivit våldtagna under helgen. Efter bara ett par dagar visade det sig att tre av dessa anmälningar var falska anklagelser. Jag tog själv kontakt med tv-redaktionen och påtalade detta men någon uppföljning gjordes aldrig.

– Vi pratar gärna om mörkertal för kvinnor som inte vågar anmäla brott men vi vågar inte prata om mörkertalen för de oskyldigt anklagade och de oskyldigt dömda männen som sitter, eller har suttit, på våra anstalter, säger Thérèse Juel.

BROTET FALSK TILLVITELSE anmäls och utreds inte i särskilt stor utsträckning, inte ens när misstanken om falsk anmälan bekräftats i utredningen.

– Det är en skandal! Även när

det visar sig att anmälan varit falsk vill de utpekade männen inte göra någon motanmälan. Männen orkar helt enkelt inte anmäla kvinnorna för falsk tillvitelse, de vill inte bråka utan tycker bara det är skönt att processen är över.

– Män verkar vara minde anmälningsbenägna än kvinnor. Det som förvånar mest är att åklagare inte heller tycks vilja åtala – trots att en falsk anmälan blivit bekräftad, säger Thérèse Juel.

Är du inte orolig att människor ska se dig som en rättshaverist?

– Det är ett väldigt svenskt uttryck. I norska språket finns inte ordet rättshaverist – där säger man rättskämpe, säger Thérèse Juel, som förra hösten kom ut med boken **"Fällda för sexövergrepp – om rättsfall i Sverige"** där hon djupgranskat tio rättsfall.

"Bevismässigt är sexbrottmål svåra"

ÖSTERSUND ■ LT

Hellre fria än fälla.

Sexbrottsrättegångar på Östersunds tingsrätt hålls ofta bakom stängda dörrar. Nu berättar lagmannen Göran Ingebrand om de rättsprinciper som han tycker måste gälla.

– Bevismässigt är sexualbrottmål svåra.

Lagman Göran Ingebrand är chef på Östersunds tingsrätt.

– Nu har DNA-bevisningen gjort att det blivit säkrare att säga om det varit sex eller att personerna haft någon kroppslig kontakt med varandra. Men det är fortfarande svårt att veta om det skett med ett tilltvingande, säger Göran Ingebrand.

Högsta Domstolen har i flera domar under senare år uttalat följande: "Att målsäganden framstår som mer trovärdig än den tilltalade är givetvis inte tillräckligt för en fällande dom".

Detta har senast upprepats av förre justitiekanslern och numera justitierådet Göran Lambertz i en dom från 2010.

Göran Ingebrand håller med.

– Om ord står mot ord då räcker det inte att man tror mer på målsäganden. För att han, för det är oftast en han i sexbrottmål, ska bli fälld så ska det helst krävas någon form av stödbevisning, säger Göran Ingebrand.

ETT PROBLEM är att det oftast saknas traditionell stödbevisning i form av direkta vittnen eller teknisk bevisning som otvetydigt kan berätta vad som inträffat.

– Det som är svårt är att det ofta

bara finns två personer involverade. Det hör ju lite till sakens natur kan man säga, säger han.

Men enligt Göran Ingebrand så kan det finnas vittnen som är relevanta trots att de inte sett det påstådda sexövergreppet.

– Det finns ofta stödbevisning i form av reaktioner som människor i omgivningen märkt. Det kan vara en väninna som märkt att hennes tjejkompis reagerat på ett visst sätt vid ett visst tillfälle. Hon kanske har sagt eller uttryckt sig på ett visst sätt vid en tidpunkt som går att datera till händelsen, säger Göran Ingebrand.

HAN FÖRKLARAR hur han själv förhåller sig till sitt arbete som domare i såväl sexualmål som andra brottmål.

– Det är inte avgörande vad jag tror har hänt. Utan det avgörande är att jag logiskt och rationellt kan förklara varför jag har dömt som jag har gjort utifrån lagtexten och omständigheterna som framkommit i målet, säger han.

Hur ser rätts säkerheten ut i sexualbrott i dag?

– Jag uppfattar att det krävs en bra bevisning för att någon ska bli fälld. Men det är en svår avvägning. Det finns en gammal regel som säger att man hellre ska fria än fälla. Samtidigt är det viktigt att de som blivit utsatta för ett övergrepp får en rättslig prövning av händelsen.

Hur sköter sig domarna på Östersunds tingsrätt i sexualbrottmål?

– Alla domare här är självständiga. Jag hoppas och tror att alla domare gör en bra värdering i den här typen av brottmål.

► Varje vecka berättar LT om olika sexualbrott som polisanmäls. Med start i dag och några dagar framåt kommer ni att få möta människorna bakom notiserna; de anklagade, domaren, utredaren hos polisen.

► Frågorna vi försöker besvara är hur rätts säkerheten ser ut för den som polisanmäls för att ha begått ett sexualbrott, och hur ser vardagen ut för en person som blivit anklagad, och sedan friad?

REPORTAGE:

Håkan Luthman
063-15 55 77
hakan.luthman@ltz.se

Pelle Zackrisson
063-15 55 32
pelle.zackrisson@ltz.se

Juridiska begrepp som förekommer i texten

- ▶ **Oskyldighetspresumtionen:** Grundläggande straffprocessuell rättsprincip. Den är fastslagen i artikel 11 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den lyder: "Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts."
- ▶ **Brottsplatsundersökning:** En undersökning av en brottsplats som under förundersökningsbegreppet inom svensk polis oftast benämns teknisk undersökning eller brottsplatsutredning. Polisen

gör en noggrann undersökning av en brottsplats, i syfte att konstatera hur ett brott begåtts.

- ▶ **Bevisvägran:** Domare eller åklagare förbjuder försvaret att lägga fram större eller mindre delar av den bevisning försvaret arbetat fram.

- ▶ **Falsk tillvitelse:** Att sanningslöst anklaga någon för brottslig gärning hos åklagare, polis eller annan myndighet. Brottet faller under allmänt åtal och kan ge fängelse i högst två år.

»» Att målsäganden framstår som mer trovärdig än den tilltalade är givetvis inte tillräckligt för en fällande dom.

TILLÄGG AV GÖRAN LAMBERTZ, FÖRE DETTA JUSTITIEKANSLER, I "BEVISVÄRDERING I MÅL OM SEXUALBROTT" NJA 2010 S 671.

Kanske inte helt optimalt men det bästa jag har kunnat göra från min iPad.

Vill man läsa artikeln via nätet så finns den här: <http://ltz.se/nyheter/ostersund/1.3878034-i-dag-borjar-lt-s-granskning-av-samhallets-sexualbrottshantering>

Men för att komma åt den så måste man betala för sig.

Mvh André

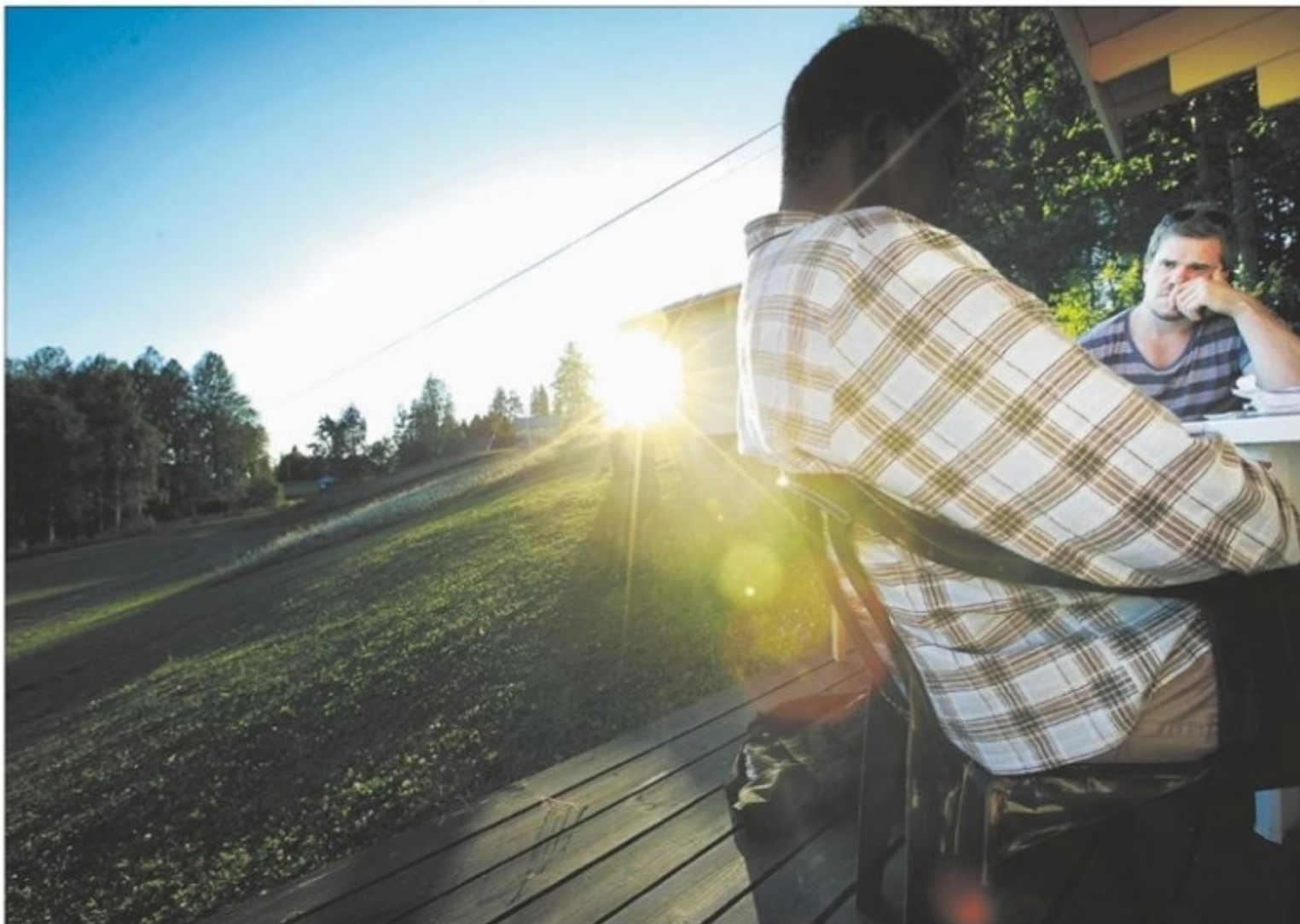
"De är bara ute efter att fälla"

■ **SIDORNA 4-5** I dag fortsätter LT:s artikelserie "Männen och sexbrotten" där vi granskar polisanmälda sexualbrott i länet och vad det innebär att bli anklagad – och sedan friad.

I april dömde Östersunds tingsrätt två män

till fängelse i tre år för att tillsammans ha våldtagit en kvinna i 40-årsåldern. Tre månader senare friades männen. I dag berättar en av dem sin version av vad som hände och om vilka konsekvenser åtalet haft för honom.

LT träffade "William" dagarna efter att han släpptes. Han är kritisk till polisen och åklagarna. "Polisen är bara ute efter att fälla den som är tilltalad. De är inte intresserade av sådant som kan tala för den misstänkte", säger han.

FOTO: HÅKAN LI

Håkan Luthman
063-15 55 77
hakan.luthman@ltz.se

Pelle Zackrisson
063-15 55 32
pelle.zackrisson@ltz.se

William upplevde under rättegången i tingsrätten att domaren och nämndemännen inte trodde på hans och Freds historia om att kvinnan frivilligt hade haft sex med båda två. "Det är svårt att förklara för en 60-åring att det kan vara okej att en tjej har sex med två killar", säger han.

"Jag är fri fast fortfarande

KROKOM ■ LT
I april dömde Östersunds tingsrätt två män för att tillsammans ha våldtagit en kvinna. Tre månader senare friades männen från alla anklagelser om våldtäkt. Nu berättar en av männen sin version av vad som hände och om vilka konsekvenser åtalet haft för honom.

I tingsrätten stod ord mot ord. En kvinna i 40-årsåldern anmälde att hon blivit våldtagen upprepade gånger av två män under en natt i mars efter en middag hemma hos en av männen. Männen hävdade att sextet varit frivilligt. En oenig Östersunds tingsrätt dömde de två männen till fängelse i tre år för våldtäkt. Dessutom

skulle de betala ett skadestånd på 135 000 kronor till kvinnan.

I domskälet motiverade tingsrätten domen med att kvinnan ger "ett trovärdigt intryck" och framhåller att hon "återhållsamt och samlat berättat om den aktuella händelsen".

En enig hovrätt gjorde i sin dom den 13 juli en helt annan bedömning och friade männen. I sitt domskäl påminner hovrätten om att precis som i andra brottsmål så ska skulden i ett sexualbrottsmål vara ställt utom allt rimligt tvivel.

LT TRÄFFADE EN AV männen, vi kan kalla honom William, dagarna efter att han släpptes ur häktet. Då hade han flyttat in i en tillfällig bostad som hans hemkommun ordnat fram när han släpptes ur häktet.

Den lägenhet han själv hade inne i Östersund när han häktades

”Det är hemskt att tänka sig att en del av mina vänner tvivlar på om jag är oskyldig trots att jag är frikänd.

WILLIAM

blev han av med under sina drygt tre månader bakom galler.

William berättar hur han inlett en tillfällig relation med kvinnan i samband med att hon flyttade till Östersund i början av året.

– Jag träffade henne några gånger, säger William.

I början av mars åt de middag hemma hos Williams kompis Fred. Under middagen bestämdes det

att kvinnan och William skulle sova över. När de sedan gick till sängs hade kvinnan sex med både William och Fred.

Enligt William var det frivilligt. **Kan det inte vara så att hon egentligen sa nej men att du inte förstod det?**

– Nej. Hon är en ganska stor kvinna och hon satt ovanpå mig. Hur skulle jag ha våldtagit henne då, säger William.

William är kritisk till polisen och åklagarna.

– Polisen är bara ute efter att fälla den som är tiltalad. De är inte intresserade av sådant som kan tala för den misstänkte, säger han.

När William och Fred friades av hovrätten hade de suttit häktade i tre och en halv månad. Williams sociala nätverk i Jämtland har i stort sett raderats efter häktet. Han berättar med skärpa i

rösten hur en av hans tidigare vänner fortfarande efter den friade domen ifrågasatt om han verkligen var oskyldig.

– Jag är fri fast fortfarande fängslad. Det är hemskt att tänka sig att en del av mina vänner tvivlar på om jag är oskyldig trots att jag är frikänd, säger William.

NÄR DEN FÖRSTA DOMEN i tingsrätten kom publicerades både Williams och Freds namn och bilder på internet.

– Det finns en tråd om mig och Fred på Flashback som är över 50 sidor lång där vi pekats ut som våldtäktsmän, säger William.

William förklarar att han tidigare hade planer på att engagera sig politiskt.

– Det kommer inte att bli så nu. Jag har tappat tillit till andra människor efter det här, säger William.

fängslad"

Tidigare brukade William hälsade på de flesta han mötte berättar han. Men tiden i häktet har förändrat allt. Han ger ett exempel från några timmar innan intervjun när han gick och handlade mat.

På vägen hem så såg han en tant som han tidigare brukat hälsa på stå ute på balkongen.

– När hon såg mig så släckte hon cigaretten och gick in utan att hälsa. Hon tror ju att jag är en våldtäktsman trots att jag har blivit frikänd, säger William.

I dag har båda männen flyttat från Jämtland.

Pelle Zackrisson

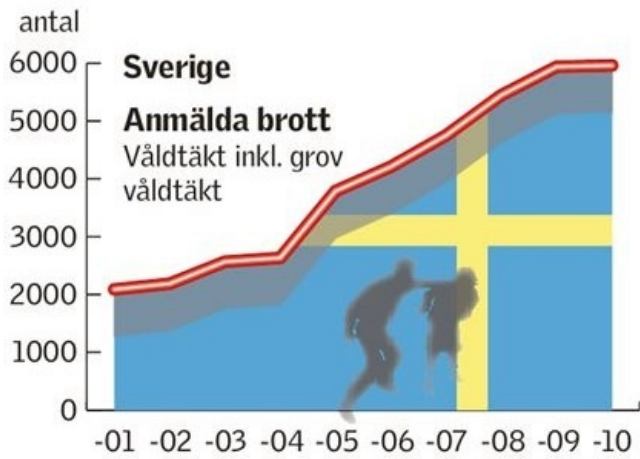
FOTO: JASSIM MOHAMMED/AP/SCANPIX

TYCK TILL!

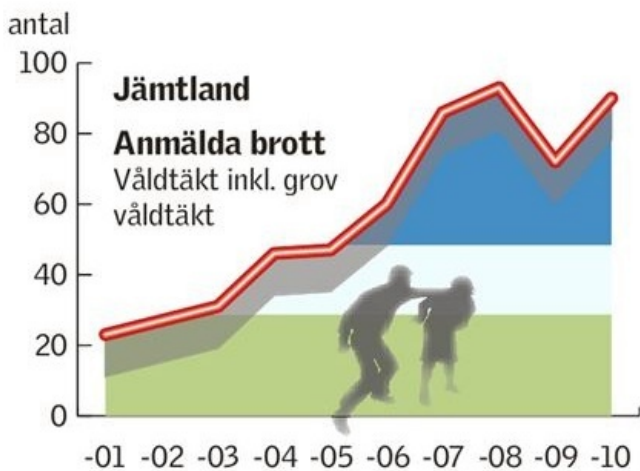
Vad har du för erfarenheter?
Gå in på webben och diskutera.
www.ltz.se

”Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.

ARTIKEL 11 I FN:S ALLMÄNNA FÖRKLARING OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETENA.

GRAFIK: KJELL NILSSON-MÅKI

GRAFIK: KJELL NILSSON-MÅKI

Vi toppar listan över anmälda våldtäkter

ÖSTERSUND ■ LT

Sverige toppar listan över våldtäktsanmälningar per capita i Europa.

5 960 anmälningar gjordes under 2010 – 64 anmälningar per 100 000 invånare.

I Jämtland gjordes under fjolåret 90 anmälningar – 71 stycken per 100 000 länsbor.

täkt beror till stor del på den nya sexualbrottslagstiftningen från 2005 där inte bara våld eller hot utgör grund för åtal utan även om målsäganden är berusad, sovandes eller på annat sätt inte anses kunna säga ja eller nej till sex. Våldtäktsbegreppet omfattar inte bara penetrerande sexuella handlingar utan även en rad handlingar som jämföras med detta.

Sverige har en av de högsta anmälningsfrekvenserna i världen för våldtäkt och antalet fortsätter att öka.

Från 2001, då 2 086 anmälningar om våldtäkt gjordes, har de ökat med nästan tre gånger, till 5 960 stycken 2010.

I jämförelse med andra europeiska länder sticker Sverige ut med dubbelt så många anmälningar per capita som England och Wales, och vi har fyra gånger fler anmälningar än de övriga nordiska länderna. Det visar en studie från 2009 som finansierats av EU-fonden Dahpne II.

ORSAKEN TILL DET HÖGA antalet våldtäktsanmälningar beror enligt Brottsförebyggande rådet, BRÅ, delvis på att Sverige har en påtagligt vidare definition av vad som är våldtäkt än rättssystemen i många andra länder.

Här registreras alla fall som kan misstänkas vara våldtäkt vilket gör att vi även räknar med fall som senare visat sig vara något annat brott eller inget brott alls. Sverige registrerar dessutom inte bara huvudbrottet utan alla enskilda gärningar i en anmälan.

Sveriges vida definition av våld-

136 ANMÄLNINGAR OM våldtäkt eller försök till våldtäkt gjordes i Jämtland under 2010 och det första halvåret 2011. Av dem gällde elva anmälningar försök till våldtäkt.

16 anmälningar gick vidare till förhandling i tingsrätten. Nio av dessa förhandlingar är avgjorda och tre av dessa åtal ogillades av tingsrätten i Östersund.

I de sex fall där de tilltalade fälldes överklagades samtliga till hovrätten i Sundsvall. Där har hovrätten fastställt två av domarna, skrivit ned straffet i en dom och i ett fall frikänt de tilltalade.

I två av de överklagade domarna har det inte varit hovrättsförhandling än.

Håkan Luthman

5960

ANMÄLNINGAR om våldtäkt gjordes under förra året i Sverige. Landet har de högsta anmälningsfrekvenserna i Europa och antalet fortsätter att öka.